

TINERETUL ȘI SOCIETATEA ÎN REPUBLICA MOLDOVA*

VLADIMIR GUȚU

Amplificarea transformării democratice, inclusiv la nivelul conducerii de stat, lupta pentru extinderea și consolidarea pozițiilor libertății cuvântului și mass media se desfășoară în etapa actuală a dezvoltării Republicii Moldova, polarizat, în conexiune cu o criză economică nefastă (dar nu predestinată) ce afectează în primul rând perspectivele intereselor oneste, firesc-obiective, ale tineretului, mai larg ale generațiilor în devenire care s-au pomenit, din voia istoriei recente (de factură premeditată), pe o rampă de lansare caducă, dominată de haos și apucătorism, rampă de lansare într-un viitor care, în anume măsură, exalță îngrijorare de coloratură sinistă. Căci vectorii dansului economiei indică direcția spre un înapoi primitiv, potențial falimentar, pe deasupra trist deservit de o rublă rablagită, sleită de puteri și care face jocul macabru al unor interese străine, de dinafară, interese care decimează metodic forțele optimismului, încurajându-le pe cele de la polul care neagă suveranitatea, independența, raționalul și armonia, adică elementele fundamentale ale înțelepciunii politice și continuității ei.

Disponând mai puțin de avantaje discreționare venind din relațiile cu semenii din alte generații, precum și de cele prevăzute din legi, tineretul de astăzi reprezintă categoria de cetățeni cea mai grav lezată din punct de vedere economic. El este permanent amenințat de șomaj, anevoios își soluționează problemele privind spațiul locativ, înscrierea copiilor la instituțiile preșcolare, afirmarea profesională etc., etc. Anume prin aceasta se explică până la un punct și participarea sa masivă la mișcările politice, inclusiv la cele de gen extremist.

Desigur, reieșind din situația precară economică și politică, nimeni nu-i poate promite tineretului o satisfacere neîntârziată și plenară a dezideratelor sale. De fapt, însuși tineretul, îndeosebi acea parte, covârșitoare, a lui, pentru care interesele unității și propășirii Republicii sunt mai presus decât cele personale, se comportă răbdător și înțelegător. Totuși, organele de resort, de la cele locale până la cele de nivel republican, sunt datorare să depisteze sursele, să le dezvolte și să le analizeze meticulos, în cunoștință de cauză, pentru a stabili mecanismul care generează această situație penibilă, iar în consecință să preconizeze căile rezonabile de redresare cât mai rapidă și mai eficientă a ei.

Drept început de bun augur pare să se înscrie faptul că, la comanda Uniunii Tineretului din Moldova, Centrul prognozărilor sociale a întreprins o rundă de investigații sociologice având menirea să contribuie la adoptarea unor decizii administrative, fundamentate din punct de vedere științific, în problemele prezente ale tineretului.

* Reprodus după *Revista de Pedagogie și Psihologie*, nr. 6-8, 1992. Versiunea de față a cunoscut și mici modificări.

Investigațiile în cauză au fost executate cu participarea sociologilor din Republica Moldova și au cuprins reprezentanți ai celor mai importante categorii de tineri lucrători din republică, în număr de 1500 de oameni, inclusiv muncitori din industrie, construcții, transporturi, telecomunicații etc. (29%), cadre de ingineri și tehnicieni (4%), lucrători de profil umanitar (10%), lucrători din agricultură (22%), funcționari (10%), cadre de conducere (4%).

Numărul celor chestionați includea: bărbați — 49%, femei — 51%.

Conform indicelui de etate componența participanților la investigații este următoarea: 2% sub vârsta de 16 ani, 20% — în vârstă de 16-19 ani, 19% — de 20-22 ani, 19% — de 23-25 de ani, 14% — de 26-28 de ani, 24% — de peste 28 de ani.

Vârsta medie a celor investigați e de 26 de ani, adică e vorba de acea vârstă când tinerii se confruntă cu cele mai multe probleme sociale la concret: când au nevoie de locuință separată, de bani pentru a-și întemeia familie, când tind spre afirmarea profesională etc.

1. Alegerea profesiei

Sondajul sociologic a demonstrat că tineretul, la alegerea locului de muncă, nu ține cont de necesitatea autorealizării profesionale. Astfel noțiunea de carieră în sensul tendinței de a deveni un profesionist de înaltă calificare încă nu s-a impus ca motiv valoric de comportament. La alegerea locului de muncă predominante s-au dovedit a fi trei motive: 1) constrângerea (repartizarea după absolvirea instituției de învățământ) — 37% și lipsa de alternativă — 15%, 2) dorința de a-și rezolva problemele de trai (distanța minimă dintre locul de muncă și domiciliu) — 17%, un salariu bun — 8%, speranța de a primi locuință — 7%, 3) în mod întâmplător (sfatul prietenilor ș.a.) — 8% etc. După criteriul îmi place profesia, locul de muncă și l-au ales doar 17 la sută din numărul celor investigați. Prin urmare, putem conchide că astăzi ține să-și realizeze talentul profesional doar unul din cinci tineri cetățeni ai Republicii Moldova.

Excesiv de mare este cota repartizărilor în mediul cadrelor de ingineri și tehnicieni, în cel al unitariștilor (49%), și în sfera prestărilor de servicii și a comerțului (42%). Lucrătorii din agricultură (30%) sunt satisfăcuți mai ales de distanța (desigur minimă) până la locul de lucru. Criteriul asigurarea cu apartament de la locul de muncă este pe placul lucrătorilor care dețin posturi de conducere (12%), a cadrelor de ingineri și tehnicieni (11%) și ceva mai puțin a muncitorilor (8%). Lipsa de alternativă apasă ca temei asupra tinerilor muncitori (18%), iar în ultima vreme și asupra conducătorilor (15%) și a funcționarilor (14%). Numai la 47 la sută din tinerii lucrători, profesia obținută prin studii coincide cu cea real prestată, iar la 26 la sută doar parțial sau o muncă de o calificare mai înaltă circa 19 la sută din tineri. E regretabil că 16 la sută din tineret prestează muncă de o calificare mai joasă decât cea prevăzută de profesia conferită. Neconcordanța dintre interesele profesionale și conținutul muncii efectuate alimentează în mare măsură fenomenul căutării unui loc de lucru, mai favorabil, mai bine remunerat, altfel zis contribuie la fluctuația forței de muncă, ceea ce diminuează cantitatea și calitatea producției. Numai jumătate din tineretul chestionat (53%) nu și-a schimbat locul de muncă niciodată, pe când cealaltă parte, în decursul activității, și l-a schimbat de cel puțin 2 ori. Motivul: insatisfacția totală sau parțială față de munca pe care o profesează.

Astfel, 42 la sută din tineretul care și-a schimbat locul de muncă cel puțin de două ori ar dori iarăși să treacă la un alt lucru.

Ce anume nu-i aranjează astăzi pe tineri la locul de lucru? Înainte de toate, retribuirea muncii: această părere și-au expus-o 38% din investigați. Deci, remunerarea materială a muncii a pierdut pentru majoritatea tineretului rolul de stimulent. O treime din tineretul plasat în producție (32%) nu este asigurat cu locuințe, iar mai bine de o pătrime (28%) nu-i satisfăcută de stilul de lucru al administrației, o altă pătrime (21%) de activitatea organizațiilor obștești, încă o treime (31%) de condițiile de muncă (murdărie, praf, zgomot etc.). Pe mulți nu-i satisface starea utilajului și mecanismelor care de mult s-au învechit. Tineretul este nemulțumit, de asemenea, de condițiile de odihnă (25%), de deservirea medicală (17%) și de tehnica de securitate (11%). Numai 14 la sută din numărul celor investigați s-au declarat satisfăcuți de munca lor.

Nemulțumirea față de diferitele aspecte ale muncii și vieții lor
deplina satisfacție (%)

	Muncitori	Ingineri tehnicieni	Funcționari	Conducători	Lucrători de creație	Lucrători din comerț și prestări	Lucrători din agricultură
0	1	2	3	4	5	6	7
Condițiile de muncă	37	16	26	15	34	38	43
Tehnica securității	13	9	6	4	10	16	19
Starea utilajului și mecanizării	22	17	20	12	28	36	24
Asigurarea cu locuințe	27	24	33	23	56	34	22
Asigurarea cu locuri la grădinițe și creșe	12	16	13	8	20	21	8
Asistența medicală	14	14	15	23	31	23	7
Condiții de odihnă reconfortantă	17	13	23	23	45	36	26
Retribuirea muncii	38	27	32	27	51	49	40
Stilul de lucru al administrației	24	30	27	19	32	42	26
Relațiile dintre colegii de serviciu	10	10	13	15	13	13	8
Pe deplin satisfăcuți	14	4	14	12	11	18	15

Cota celor nesatisfăcuți de condițiile de muncă este deosebit de impunătoare printre lucrătorii de la sate — 43%, muncitorii industriali — 37% și lucrătorii din sfera prestațiilor — 38%; de tehnica securității (printre lucrătorii de la sate, cei din sfera prestațiilor și lucrătorii industriali) — 13-20%; de starea utilajului și gradul de mecanizare — 28-29%; de asigurare cu locuințe (lucrătorii de creație din sfera umanitară, lucrătorii de la sate) — 52-56%; de asigurarea cu locuri la instituțiile preșcolare (din nou prelevează lucrătorii de la sate, urmași de lucrătorii din comerț și din sfera umanitară) — 20-21%; de deservirea medicală (lucrătorii umanitari și lucrătorii agricoli) — 27-31%; tot ei — de condițiile de odihnă (43-45%) și retribuirea muncii (49-59%). Într-o măsură mai mare sunt nemulțumiți de stilul de lucru al administrației cei care muncesc în sfera comerțului și prestărilor (42%); de activitatea organizațiilor obștești (intelectualitatea umanitară) — 34%.

Prin urmare, mai incomod, în plan profesional, se simte tineretul care lucrează în agricultură, în sfera comerțului și prestațiilor, în domeniul umanitar și în industrie.

2. Condițiile de muncă ale tinerilor

S-a menționat deja că cele mai de neînviat sunt condițiile de muncă ale tineretului de la sate, din sfera comerțului și prestațiilor. Faptul că condițiile de muncă trezesc la tineret sentimentul de disconfort profesional, ba chiar și social, e un adevăr incontestabil. Care anume din condițiile de muncă provoacă în mod deosebit insatisfacția tinerilor lucrători? Conform datelor provenite din investigație, pe prim plan se plasează retribuirea muncii, condițiile sociale și cele tehnologice. Dacă e să ne referim la sistemul de 5 puncte, tinerii lucrători, în ansamblu, apreciază nivelul organizării muncii la locul lor de lucru cu 2,8 puncte, condițiile tehnologice — cu 2,6 puncte, retribuirea muncii cu 2,4 puncte, disciplina muncii — cu 2,8 puncte, condițiile sociale (infrastructura socială) de producere — cu 2,3 puncte.

În cel mai înalt grad sunt nesatisfăcuți de condițiile de muncă (la întreprinderi, în instituții și organizații) lucrătorii din sfera comerțului și prestațiilor; 12% din ei le apreciază ca fiind bune, ceea ce poate fi explicat prin asigurarea proastă a atelierelor cu piese de schimb și a magazinelor cu mărfuri; o insatisfacție similară au manifestat muncitorii și lucrătorii de creație. De condițiile tehnologice și de organizare a muncii se declară nesatisfăcuți în special muncitorii (13%) și lucrătorii din sfera prestațiilor (9%). Inginerii și tehnicienii sunt mai ales nemulțumiți de sistemul de retribuire a muncii, iar cadrele de conducători de starea disciplinei de muncă (la întreprinderi și în instituții).

Care sunt perspectivele tineretului muncitor în ce privește îmbunătățirea statutului lor profesional? Toți participanții la investigații le dau o apreciere cât se poate de pesimistă. De exemplu, 34 la sută din numărul tinerilor anchetați în genere nu văd vreo perspectivă ce le-ar asigura o muncă mai interesantă, iar 36% perspective de avansare în post. Doar 18 la sută din numărul celor investigați consideră că au șanse să găsească o muncă mai interesantă, iar 12 la sută să avanseze în post.

3. Pericolul șomajului

Trecerea Republicii Moldova la economia de piață, reorganizarea adecvată a întreprinderilor, a diverselor sectoare economice (inclusiv lichidarea unităților nerentabile) vor genera în mod inevitabil concedierea în masă a lucrătorilor. În asemenea condiții piața muncii din republică nu va fi în stare să-i asigure cu locuri de muncă pe toți cetățenii care doresc să lucreze, inclusiv pe cei tineri. În consecință va crește concurența lucrătorilor pe piața muncii, va lua amploare șomajul, îndeosebi în mediul de tineret. Cauzele spiritului, relativ slab, de competitivitate al băieților și fetelor, în sfera divizării sociale a muncii sunt condiționate de faptul că, în majoritatea lor ei nu posedă cunoștințe profesionale, calificarea și deprinderile necesare. O bună parte din ei sunt dominați de infantilism în problemele privind angajarea în câmpul muncii și prestarea acesteia. În ce privește întreprinderile și oamenii de afaceri nu se manifestă dorința de-a se oferi tinerilor înlesnirile prevăzute în Codul Muncii în vigoare. De exemplu, o bună parte din tineretul care cumulează munca cu învățătura are nevoie de concedii suplimentare, solicită să i se ofere concediul anual doar în lunile de vară etc.

Să mai constatăm: cum reacționează la pericolul șomajului reprezentanții diverselor grupe social-profesionale de tineret, în ce măsură îl consideră real? Fiecare al patrulea tânăr chestionat (24%) este de părere că în perioada anului în curs este posibil (ba chiar sigur) să se trezească după poarta întreprinderii sau a instituției. Sunt încrezători că-și vor păstra locurile de muncă în acest răstimp doar o treime din participanții la sondaj (31%), restul nu știu exact care le va fi destinul profesional, cum va evolua viața lor de muncă. În tot cazul, eventualitatea de a deveni șomeri, dacă nu în lunile apropiate atunci într-un viitor previzibil, trezește îngrijorarea a mai bine de jumătate din cei investigați (55%), în special cadre de ingineri și tehnicieni, funcționari).

În funcție de vârstă, se tem că vor trebui să șomeze mai bine de jumătate din tinerii trecuți de 20 de ani (52 — 64%) și aproape jumătate din tinerii de vârstă de 16 — 19 ani (49%).

Mai optimiști sunt în această privință băieții și fetele care încă n-au împlinit vârsta de 16 ani — printre ei de pericolul șomajului se tem doar 40%.

Teama de șomaj (%)

	Muncitori	Ingineri tehnicieni	Funcționari	Lucrători de conducere	Lucrători de profil umanitar	Lucrători din sfera prestațiilor	Lucrători agricoli
Da mi-e frică	48	68	60	58	52	60	36
Nu, nu mi-e frică	23	18	20	23	27	21	34
Nu știu	27	13	18	15	14	14	24

Teama de șomaj pe sex și grupelor de vârstă

	Băieți	Fete	sub 16 ani	16-19 ani	20-22 ani	23-25 ani	26-28 ani	peste 28 ani
Da mi-e frică	50	58	40	49	52	60	54	62
Nu, nu mi-e frică	24	21	22	24	27	19	18	21
Nu știu	22	18	28	25	19	17	21	15

4. Situația materială. Veniturile bănești ale tinerilor lucrători

În condițiile Republicii Moldova, indiferent de etapa tranziției la economia de piață, rămân în vigoare, ca și pentru populație în ansamblu, două surse de creștere a bunăstării tineretului; 1) sursele de bani și 2) fondurile de consum social. În ce măsură satisfac ele astăzi necesitățile tineretului muncitor?

Principala sursă în formare a veniturilor bănești ale tineretului este salariul care, împreună cu compensarea, constituie cu 15% mai puțin față de nivelul mediu al salariului lunar pe republică.

Un salariu atât de neînsemnat creează impresia de retribuție inechitabilă a muncii tineretului, la concret: pe motiv de nivelare (20%), din cauza stabilirii unui plafon de retribuție (24%), din motive de tăiere a tarifelor (13%) ori din cel al pierderilor cauzate de staționări din vina administrației (13%). În consecință, fiecare al

doilea tânăru lucrător (49%) nu e satisfăcut de situația sa materială, iar 41% din ei sunt satisfăcuți doar parțial.

Un astfel de câștig diminuează în multe privințe posibilitățile de viață (materiale) ale tinerilor lucrători: patru cincimi (80%) trăiesc în limitele sărăciei. Asta înseamnă că 16% (muncitori — 22%, lucrători în agricultură — 21%, lucrători din sfera prestațiilor — 26%) sunt cu totul săraci, neavând bani pentru a-și satisface cel puțin cerințele elementare: 28% (printre lucrătorii agricoli — 46%, lucrători umanitari — 42%, cadrele de ingineri și tehnicieni — 30%) trăiesc de la leafă la leafă, împrumutând mereu bani: 36% au bani doar pentru mâncare, iar ca să-și cumpere o haină recurg la împrumuturi.

Doar 17% din tineret nu încearcă mari dificultăți de ordin material și numai 8% sunt mai mult ori mai puțin îndestulați cu de toate. O atare tendință este în ansamblu comună pentru toate grupele de tineri și se află în funcție nu atât de veniturile bănești, cât și de dotațiile provenite din fondurile de consum social, de care, de fapt tineretul este privat cu desăvârșire.

5. Cotele tineretului în fondurile de consum social

Din datele cunoscute reiese că doar trei tipuri de subvenții din fondurile de consum social (ori de dezvoltare socială a întreprinderilor) contribuie în a sprijini material cel mult o treime din tineret și anume: 1) folosirea de cantine și bufete — 38% (în condițiile de astăzi e un ajutor substanțial, însă dacă se ia în considerare faptul că două treimi din tineret nu beneficiază nici măcar de aceste bunuri, este mai mult decât evidentă starea deplorabilă a infrastructurii sociale a întreprinderilor și instituțiilor); 2) asigurarea cu bilete la casele de odihnă — 25% și 3) obținerea unui loc la grădinița de copii, creșă, tabără școlărească — 14%. Au posibilitatea să se folosească de serviciile bufetelor și a cantinelor muncitori de la întreprinderi — 47%, cadre de ingineri și tehnicieni — 49% și lucrători din sfera prestațiilor — 40%. Extrem de nesatisfăcător este organizată alimentația publică în localitățile rurale — doar 14% din numărul lucrătorilor tineri de la țară beneficiază de serviciile unităților de alimentație publică. În schimb, printre ei e cea mai înaltă cotă (30%) a aceluia care își pot înscrie copiii la grădinițe și creșe. În rest, ajutorul acordat tineretului din fondurile de consum social este derizoriu. De exemplu, au primit locuințe 17% din tineri (ajunși deja la vârsta de 30-35 de ani); ingineri și tehnicieni — 24%, funcționari — 22%, muncitori — 12%, lucrători din sfera prestațiilor — 16%, colhozni — 4%. S-au folosit de serviciile profitabile — 17% (conducători — 27%, lucrători de creație — 20% și muncitori — 19%); de băi finlandeze și camere de destindere psihologică — 5% (conducători — 14%); de comenzi pentru produse alimentare — 10% (conducătorilor le revin 15%, muncitori și funcționari — 13%); au beneficiat de mărfuri industriale deficitare — 15% (dintre care ingineri și tehnicieni — 25%; iar muncitori — 17%); de servicii sociale — 4%; de săli sportive, stadioane — 11% (conducători — 23%, ingineri și tehnicieni — 15%); au luat parte la excursii și drumeții — 13% (conducători — 31% și funcționari — 16%); au profitat de credite pentru tinerii căsătoriți — 4%, de credite pentru construirea locuințelor — 2% (dintre care ingineri și tehnicieni — 7%).

Atenția pe care o acordă administrația problemelor tineretului, privită pe fondul dotărilor, cu totul infime, pentru satisfacerea cerințelor materiale ale acestuia din fondurile

de consum social, a fost apreciată ca fiind suficientă de 15%, iar atenția din partea organizațiilor obștești de 13% din numărul celor chestionați.

Numai 10 la sută din numărul participanților la anchetă au menționat unele schimbări spre bine în planul soluționării problemelor tineretului la întreprinderi (instituții), 9% au fost de părere că situația se înrăutățește. Majoritatea tinerilor (51%) au răspuns că nu simt nici un fel de schimbări.

6. Problemele locative

În prezent posesorii ai unei locuințe (case) separate ori comunale sunt ceva mai mult de o treime (35%) din tinerii în vârstă de până la 35 de ani. Din numărul lor 3% au o cameră într-o locuință comună, 8% casă ori o parte de casă cu titlu de proprietate, 5% locuință cooperatistă și 22% locuință ori casă de stat separată.

Fiecare al patrulea (25%) lucrător tânăr locuiește la cămin (7% în căminul pentru familisti, 8% o cameră, 9% un pat la cămin); 8% închiriază un apartament, o cameră; 24% din tineret locuiește împreună cu părinții.

În special, cu cele mai grave probleme de ordin locativ se confruntă tinerii care trăiesc în cămine. Aceștia sunt lucrători de creație (35%), funcționari (31%), cadre de ingineri și tehnicieni (21%) muncitori (19%). Într-o măsură mai mare sunt asigurați cu locuințe conducătorii (58%) și cadrele de ingineri și tehnicieni (29%). Locuințe cooperatiste și-au construit inginerii și tehnicienii (13%), lucrătorii de creație (7%) și lucrătorii din administrații (7%). Și-au înălțat case separate colhoznicii (38%), lucrătorii din administrație (12%) și lucrătorii din comerț (10%). Închiriază locuințe lucrătorii de creație (16%).

Au speranțe să primească locuință de la întreprinderi și de la comitetele executive 26% din tineret (inclusiv cei care vor să-și îmbunătățească condițiile de trai). Alte 7% intenționează să-și rezolve problemele locative prin intermediul schimbului de apartamente, 8% prin moștenire, 9% cumpărând locuințe cooperatiste.

Participanți la investigații au precizat că soluționarea problemelor locative ale tineretului s-ar putea realiza prin șiruirea de case cooperatiste pentru tineret (16%), extinderea construcției cooperatiste în ansamblu, în special a celei locative (10%), acordarea de ajutor tinerilor care doresc să-și construiască case private, inclusiv asigurarea cu materiale de construcție (7%), acordarea de împrumuturi, credite (5%). Doar foarte puțini s-au pronunțat în favoarea repartizării de locuințe în afara rândului, pentru tineri în genere și tineri specialiști (3%). În ce privește piața de locuințe ea, de asemenea, este sprijinită numai de 2% din numărul celor chestionați.

Cu toate că tinerii sunt întru totul conștienți de absurditatea speranței la spațiul locativ gratuit o atare atitudine negativă la prima vedere se explică prin posibilitățile lor materiale extrem de scăzute.

Așa stând lucrurile, e evident că redresarea condițiilor de viață ale tineretului depinde în mare măsură de însăși atitudinea lui față de ansamblul de fenomene sociale și politice care se derulează în republica noastră, de angajarea lui activă în lupta fermă împotriva întregului puhoi de manifestări aberante: a barbarismului și a cruzimii, a fătarniciei și a apucătorismului sălbătocitor, a baiganismului intern și a militarismului feroce postimperial extern.